

en klumpfod. Et fair løb forudsætter, at hvis målstregen er fælles, så må startpositionerne kompenseres for de handicap, som vi genetisk og socialt bærer med os til løbet. Vi bliver derfor nødt til at rykke startklodserne frem for de mindst ressourcestærke, for kun herved kan løbet blive retfærdigt. Denne tankegang fører til ideen om den **positive frihed**. Hvis friheden skal være mulig for alle, bør individet ikke blot nyde den klassiske liberalismes *negative frihedsrettigheder*, men reelt også have mulighed for at vælge og bestemme selv, og det kræver, at vi er i besiddelse af visse ressourcer. Filosofen T.H. Green definerer den positive frihed som „en positiv magt til eller mulighed for at gøre eller nyde noget, som er værd at gøre eller nyde“⁶. Pointen er altså, at en reel frihed indebærer, at vi har magten over vores eget liv. At vi selv kan vælge vores livsrute og nyde de goder, som vi finder attraktive. Allerede i 1861 erklærede filosofen Cliff Leslie, at „En mand er ikke fri til at gå fra Shropshire til London ... hvis rejsen er for lang eller for dyr til ham; ej heller er han fri til at udvikle et magtfuldt intellekt, hvis han er afskåret fra at kunne uddanne

6. T.H. Green: *Liberal Legislation and Freedom of Contract*, I David Miller (red.): *Liberty*. Oxford University Press, side 21-32.

sig“⁷. Frihed og lighed er således ikke hindrens modsætninger, som vi så det i den klassiske liberalisme, men hos socialliberalisterne er *en hvis lighed forudsætningen for frihed*.

Herhjemme udspringer partiet Radikale Venstre af en socialliberal tradition, men ifølge professor i sociologi på Københavns Universitet Lars Bo Kaspersen fører alle store partier i Danmark, herunder Venstre og Socialdemokratiet, reelt en socialliberal politik. Den socialliberalistiske ideologi har vundet over alle andre og er blevet den „sande ideologi“ i løbet af de sidste 30-40 år. Kun mindre partier som Enhedslisten og Liberal Alliance har reelt andre ideologiske holdninger⁸.

8.3 Konservatismen

Kigger vi på konservatismens syn på ulighed, sker der noget med løbebanen. Stregene omkring banen trækkes kraftigere op, hvilket indikerer, at fællesskabet ifølge konservatismen skal styrkes. Men samtidig opstår en diskussion om, hvorvidt vi overhovedet skal begynde at løbe, eller

7. D. Nicholls: *Positive Liberty 1880-1914*, *American Political Science Review*, Nr. 56, 1962, side 122.

8. Derfor er vi alle blevet socialliberale. Berlingske, 2. december 2005.

Tekstboks 8.2 Socialdemokraten Mette Frederiksens syn på ulighed og retfærdighed

– Beskæftigelsesminister Mette Frederiksen (S) i Information, 30. august 2013

„Alt, hvad der objektivt begrænser et menneskes potentiale og udfoldelsesmuligheder, er i sin enkelthed drøn uretfærdig ... En dag skal vores velfærdsamfund være så stærkt,

at ligegyldigt hvilken bagage du bærer med dig, ligger mulighederne foran dig og kompenseres for det, du ikke har fået med hjemmefra.“

Edmund Burke (1729 -1797):
Engelsk-irsk konservativ politiker, forfatter,
taler og politisk filosof

om vi blot skal trippe rundt i hver vores startbåse. Lad os kigge nærmere på disse to dele. Tager vi fællesskabsdelen først, er konservatismens kerneopfattelse, at „vi skal forandre for at bevare“. *Conservare* betyder på latin „at bevare“. Dette betyder konkret, at vi ikke skal tilstræbe pludselige og drastiske ændringer i vores samfundsindretning, men gradvist lave de nødvendige forandringer for at bevare vores grundlæggende værdier. Den klassiske konservatisme var knyttet til middelalderens feudale samfund. Dette var et meget stillestående (statisk) samfund, hvor folk gjorde, som de altid havde gjort, og hvor traditioner og nedarvede værdier indtog en central plads. Konservatismens fader Edmund Burke (1729-97) var derfor stærkt kritisk over for liberalismens udbredelse i 1700-tallet og denne ideologis meget optimistiske tro på menneskets fornuft og frie valg. Den liberale tankegang var alt for kold og for abstrakt og nedtonede det faktum, at vi alle lever inden for og formes af konkrete sociale fællesskaber. Mange konser-

vative tænkere har derfor sat spørgsmålstegn ved hele liberalismens ide om, at vi kan tænke os frem til en retfærdig samfundsorden, som vi så det under uvidenhedens slør. Vi kan ikke bare isolere os et eller andet sted og tænke os frem til retfærdighed. Nej, den retfærdige samfundsorden må ligge som en naturlig forlængelse af det samfund, vi har opbygget gennem generationer, og den visdom og de erfaringer, vi har erhvervet os. For folk, som er bærere af et velfungerende fællesskab, er spørgsmålet om fordeling af goder aldrig et uløseligt spørgsmål. For ingen i et konservativt samfund vil insistere på at skulle have en lige stor andel af goderne. *Det retfærdige samfund er, at alle får deres behov dækket, og at alle behandles efter fortjeneste.*

En af de konservative tænkere, som har sat spørgsmålstegn ved liberalismens spekulative tankesystemer, er den irsk-amerikanske filosof Alasdair MacIntyre. Ifølge MacIntyre argumenterer både Nozick og Rawls, som om mennesker var skibbrudne og strandet på en øde ø sammen med andre mennesker, som de ikke kendte, men som heller ikke kendte hinanden, og som alle derfor måtte se at få det bedste ud af det med hinanden. Men dette udgangspunkt er ifølge Alasdair MacIntyre helt urealistisk. Når vi fødes, indgår vi fra første dag i konkrete sociale fællesskaber. Fællesskaberne kan være familien, skolen, kirken, arbejdspladsen, foreningen eller staten. I disse konkrete fællesskaber vokser der fælles forståelser frem, og disse fælles forståelser lagres over tid. Ofte vil de sociale forståelser og erfaringer tage tid at lære. Dette skaber et naturligt hierarki mellem den indviede lærer, fx faren i familien, og de uindviede begyndere, fx børnene. Derfor skal faderen i familien respekteres for sin erfa-

ring
stat
bind
ress
over
kon
kon
sam
har
for
væg
plad
serv
nesk
er d
nød
Det
tism
talle
på d
end
tet
kon
for
ked
mis
sam
op
omf
fun
for
ikke
hær
i h
sig
mål
tens
libe
lov
inst
præ

ring og indsigt. Tilsvarende kan siges om staten, som også er udviklet historisk og bindes sammen af vaner, traditioner, interesser og loyalitet. Derfor er lydigheden over for autoriteterne et vigtigt element i konservatismen⁹, og derfor taler vi om, at konservatismen har en såkaldt **organisk samfundsopfattelse**, hvor hvert menneske har sin plads og skal varetage sine opgaver, for at samfundet kan overleve. Den stærke vægt på fællesskaberne og på menneskets plads i organismen får betydning for konservatismens syn på ulighed. For når mennesket fødes ind i konkrete fællesskaber og er dybt afhængig af disse, så bliver vi også nødt til at værne om disse fællesskaber. Dette var grundlaget for **socialkonservatismens** fremkomst i slutningen af 1800-tallet, som udviklede sig som en reaktion på den fremvoksende arbejderklasse og gryende socialisme. I 1800-tallet blev der rettet en skarp kritik imod liberalismen fra konservativ side. De kummerlige vilkår for mange mennesker i 1800-tallet svækkede massernes vilkår så meget, at de ville miste enhver samhørighedsfølelse med samfundet og i stedet ville begynde at gøre oprør. Derfor skulle goderne i samfundet omfordeles for at fastholde organismens funktionsduelighed og folks loyalitet over for samfundet. Den sociale ulighed måtte ikke blive så stor, at den truede sammenhængskraften. Derfor vil de konservative i højere grad end de klassiske liberale tage sig af de svage i samfundet med det formål at bevare en harmonisk helhed. Statens rolle bliver hermed vigtigere end hos liberalisterne. Staten skal ikke blot sikre lov og orden, men også sikre de kulturelle institutioner, værdier og tænkemåder, som præger samfundet, samt sikre, at de svage

9. Alastair MacIntyre. *Three Rival Versions of Moral Enquiry Encyclopaedia, Genealogy, and Tradition*, London: Duckworth, side 83-91.

ikke bliver så svage, at de truer organismens overlevelse. Derfor vil vi også typisk placere konservatismen længere til venstre på den fordelingspolitiske akse end fx mere liberalistisk orienterede partier.

Når vi diskuterer den anden del af ovenstående argument, om menneskene overhovedet skal begynde at løbe om kap på løbebanen, skyldes det den klassiske konservatismes vægt på det **sociale hierarki inden for organismen**. Ifølge den klassiske konservatisme har vi alle en naturlig plads i organismen. Kongen, ministre og embedsmænd er at sammenligne med hjernen og skal derfor lægge planer, tage beslutninger og lede landet. Bønderne og arbejderne er hænderne, som skal udføre det manuelle arbejde. Og i denne sammenhæng er det ikke meningen, at enkeltdelene i organismen skal bytte plads. Hver gruppe inden for organismen skal være stolt af sit arbejde og udvise en loyalitet over for sit hverv. Husmoderen skal være stolt af at gå derhjemme og lave mad og skal ikke efterstræbe sin mands lykke og position. Betonarbejderen skal ikke stræbe efter at blive bankdirektør. Hånden og hjernen har hver for sig vigtige opgaver, men kan ikke bytte position. Udtrykket „skomager, bliv ved din læst“ er et typisk konservativt udtryk og indikerer, at de klassisk konservative lægger vægt på ens vilje og evne til at udfylde sin plads. Dette skaber den interessante situation inden for konservatismen, at de sociale grupper i organismen på den ene side er lige med hinanden og på den anden side ulige. De er lige i den forstand, at de alle udfører essentielle opgaver for fællesskabet og er afhængige af hinanden, men på den anden side er de ulige, fordi nogle opgaver er mere fornemme end andre (her ser vi klare paralleller til funktionalismen, som vi behandlede i kapitel 6).

For at mennesker kan føle sig frie, bliver de nødt til at lade sig opløse af denne organiske tankegang. Derfor kan vi sige, at inden for konservatismen er *lighed og ulighed en forudsætning for frihed*. Dette er baggrunden for, at konkurrence på løbebanen mellem de forskellige samfundsgrupper ifølge den klassiske konservatisme er et sygdomstegn for organismen. En konkurrence mellem individer kan splitte fællesskabet ad. Vi ser tankegangen hos konservatismens fader Edmund Burke, som var modstander af den franske revolution, fordi han var imod, at uuddannede og simple mennesker fik politisk magt. Pøblen skulle ikke bryde sig om at stræbe efter højere-liggende positioner. Tilsvarende så mange konservative i 1800-tallet demokratiet som en trussel mod den sociale orden i samfundet, fordi det gav magt til mennesker uden dannelse og erfaring.

Med tiden er startbåsene til løbebanen dog blevet slået op, og de konservative har givet individerne lov til at løbe om kap. I 1915 anerkendte de konservative parlamentarismen.

Hermed indvilligede de i, at magten skulle udgå fra folket, og selv de uindviede kunne få lov at bestemme. Konservative kræfter forsvarede dette træk med, at demokratiet nu var „historisk fremvokset“ og dermed i overensstemmelse med de grundlæggende konservative tanker¹⁰. Tilsvarende har de konservative accepteret markeds-mekanismen og den personlige frihed som afgørende elementer i økonomien. Derfor vil vi ofte se, at konservative beskrivelser af konservatismen både vil indeholde de mere traditionelle konservative dyder som respekt for traditionerne og en bekymring for de svageste i samfundet, og de mere liberalistiske elementer, som fx personlig frihed, som konservatismen har indoptaget senere. Dette ses også i tekstboks 8.3.

8.4 Socialismen

Karl Marx (1818-1883) var, som beskrevet i kapitel 6, manden bag den oprindelige udformning af socialismen, og han kritiserede

10. Hans Erik Lystrup: *Ideologi og politik*, Systime, 2001, side 66.

Tekstboks 8.3 Den tidligere konservative leder Lars Barfoeds udlægning af konservatisme

– Grænser for politik – respekt for mennesker. *Lars Barfoed*. Berlingske, 5. august 2012 (uddrag)

„Dybest set handler konservatismen om ordentlighed og respekt for det enkelte menneske og de værdier, mennesker har bygget op gennem generationer. Vi, som lever nu, har en pligt til at udvikle samfundet, så vi bevarer de værdier og kan give dem videre til de kommende generationer. Det er en kontrakt mellem generationerne, der handler om respekt for mennesker og de værdier, de har udviklet.

På den måde er konservatismen en varm og menneskelig holdning, der handler om

personlig frihed og om ikke at tage ansvaret væk fra borgerne. Når politikere blander sig i borgernes liv og vil tage ansvar for dem, er det udtryk for en formynderisk indstilling, der vidner om mangel på respekt for den enkeltes evne til selv at tage ansvar. Men samtidig skal vi naturligvis tage ansvar for dem, som ikke kan klare sig selv og har brug for hjælp. Det sociale ansvar er derfor også en væsentlig del af konservatismen.“

skarpt li
industri
derne. I
grundlæ
sen er u
sterne, o
stem er
retfærdi
bejderne
derne sa
giverne,
ren. Me
arbejds
han er l
heden, f
mens m
giveren.
interess
klassek
giverne o
listiske
fører de

En nedbr
mere lige